

Die durchgeführte Analyse zeigt, dass die Inszenierung eines religiösen Konflikts für Franzos' Schaffen typisch war. Anders als andere galizische Schriftsteller, die sich hauptsächlich auf die kulturellen oder sozio-ökonomischen Aspekte der jüdisch-christlichen Beziehungen in Galizien konzentrierten (wie z.B. Iwan Franko, Osyp Makowej oder Jan Zachariasiewicz), geht er explizit auf die Erläuterung religiöser Problematik dieser Beziehungen ein. Das weitere Erforschen dieser Thematik eröffnet somit die Perspektive der umfassenden Rekonstruktion mentaler Prozesse in damaliger galizischer Gesellschaft und ihrer Reflektion in der Literatur.

LITERATURVERZEICHNIS

1. Franzos K. E. Leib Weihnachtskuchen und sein Kind / Karl Emil Franzos. – Wien: Globus-Verl., 1984. – 231 S.
2. Himka J. P. Dimensions of a Triangle: Polish-Ukrainian-Jewish Relations in Austrian Galicia / John-Paul Himka // I. Bartal, A. Polonsky (Hrsg.). Focusing on Galicia: Jews, Poles, and Ukrainians // Polin. A Journal of Polish-Jewish Studies. – London [u.a.]: The Littman library of Jewish Civilization, 1999. – Nr. 12. – S. 25–48.
3. Hubach S. Galizische Träume. Die jüdischen Erzählungen des Karl Emil Franzos / Sybille Hubach. – Stuttgart: Hans-Dieter Heinz Akademischer Verl., 1986. – 216 S.
4. Kłańska M. Problemfeld Galizien in Deutschsprachiger Prosa 1846-1914 / Maria Kłańska. – Wien: Böhlau Verl., 1991. – 238 S.
5. Murken S. Selbstliebe, Nächstenliebe oder Gottesliebe? Überlegungen zur Klassifikation religiöser psychosozialer Konflikte / Sebastian Murken // Zeitschrift für Religionswissenschaft. – Marburg: diagonal-Verl., 2004. – Nr. 14. – S. 113–140.
6. Reifowitz I. Saviour of the People(s): The Enlightenment and the Depiction of the Jews, Poles, and Ukrainians in the Stories of Karl Emil Franzos / Ian Reifowitz // East European Quarterly. – 2008. – XLII, № 1. – p. 1–25.
7. Schwarz E., Berman R. A. Karl Emil Franzos: Der Pojaz (1905). Aufklärung, Assimilation und ihre realistischen Grenzen / Egon Schwarz, Russell A. Berman // H. Denkler (Hrsg.). Romane und Erzählungen des bürgerlichen Realismus. Neue Interpretationen. – Stuttgart: Reclam, 1980. – S. 378–392.
8. Бораковський Л. Зображення міжконфесійних відносин у творі Карла Еміля Францоza «Мошко з Парми» / Любомир Бораковський // Іноземна філологія : укр. наук. зб. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – Вип. 124. – С. 263–268.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Любомир Бораковський – доктор філософії (Dr. phil.), асистент кафедри міжкультурної комунікації та перекладу Львівського національного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: теорія літератури, семіотика культури, австрійська та східноєвропейська література XIX-го та XX-го століть, методика усного та письмового перекладу.

УДК 811.111'42

ЗАСОБИ ІНТЕРЛІНГВАЛЬНОЇ СИМЕТРІЇ У ВІДОБРАЖЕННІ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ КЛАРИСЕ ЛІСПЕКТОР)

Валентина БУЗИНСЬКА, Веронія МАРТИНЮК (Чернівці, Україна)

Розглядаються особливості інтерлінгвального підходу у відображенні мовної особистості. Уточнюються маркери інтерлінгвальної симетрії у художньому дискурсі Кларисе Ліспектор. Визначаються основні засоби конструювання самоідентичності мовної особистості у новелі «Любов».

Ключові слова: інтерлінгвальна симетрія, мовна особистість, художній дискурс, амбівалентність.

The article under review deals with the problem of a person's linguistic identity in a belle-lettre discourse. Peculiarities of the interlingual approach to describe a person's linguistic identity are considered. Markers of interlingual symmetry in Clarice Lispector's belle-lettre discourse are specified. Basic means of a person's linguistic identity formation in the short story "Love" are identified.

Key words: interlingual symmetry, linguistic identity, belle-lettre discourse, ambivalence.

Сучасна наука досить активно досліджує проблему мовної особистості, поява якої була започаткована працями В. Гумбольдта та І. Бодуена де Куртене, що досліджували суть мови як посередника між людиною з її внутрішнім світом та дійсністю. Сьогодні поняття мовної особистості вивчають у двох напрямках: лінгводидактичному (Ю. Караулов, Г. Богін, Л. Клобукова) та лінгвокультурологічному (Л. Гришаєва, В. Карасик, В. Колесов). Останнім часом термін мовної особистості набув полісемантичності [3; 5; 6]. Науковці розрізняють «мовленнєву особистість», «емоційну мовну особистість», «історичну мовну особистість», «текстову особистість», «регіональну мовну особистість» та ін.

Завдання нашого дослідження полягає у з'ясуванні маркерів мовної особистості на матеріалі оригінального тексту португальською мовою та його українського перекладу. Зокрема, наша зацікавленість спрямована на виявлення інтерлінгвальної симетрії у засобах вираження образу героїні зазначеного твору. Міжмовні дослідження сьогодні є досить актуальними, оскільки дозволяють з'ясувати специфіку мовної свідомості людини, способи побудови мовного висловлювання як виявів етнонаціональних стереотипів засобами мови.

Метою нашого дослідження було виявити спільні ознаки у побудові окремих семантичних, лексичних та граматичних утворень на матеріалі художнього тексту сучасної бразильської письменниці Кларісе Ліспектор. Учені встановили, що нерідко відтворення реалій у процесі перекладу складає серйозну проблему, оскільки виникають певні труднощі у пошуках адекватного відповідника, особливо якщо йдеться про безеквівалентні одиниці [1]. Проте аналізований художній текст [7] дає нам вичерпний матеріал для розгляду міжмовних універсалій як вияву семантичного та структурного мультикультуралізму, яскравим представником якого можна вважати Кларісе Ліспектор.

Сучасні майстри художнього слова (Бенджамін Мозер, Орхан Памук) ставлять «містичну і сюрреалістичну» письменницю поряд із кабалістами, від Абулафія до Спінози, пророкуючи їй почесне місце у єврейській, латиноамериканській і світовій жіночій літературі.

Зауважимо, що біографія бразильської письменниці з українським корінням викликає жвавий інтерес у читачів і дослідників. Хайя (у майбутньому вона стане Кларісе) народилась 10 грудня 1920 р. у містечку Чечельник (територія сучасної Вінницької обл., Україна), у якому знайшли тимчасовий прихисток її батьки, рятуючись від погромів у роки Громадянської війни. Родина Кларісе емігрувала до Бразилії у 1921 р., коли їй було лише два місяці. Сім'я поселилася у місті Рісіфі (штат Пернамбуко у Південно-Східній Бразилії) [4].

Кларісе Ліспектор – авторка численних новел та оповідань, високу художність яких відзначала світова критика. Усього у творчому доробку письменниці 8 романів, 8 збірників оповідань, літературознавчі статті, переклад португальською мовою роману Оскара Уайлда «Портрет Доріана Грея». Найбільший успіх Кларісе Ліспектор приніс збірник оповідань «Сімейні пута», у якому вона всебічно розкрила соціальні та особисті проблеми жінок.

Варто зазначити, що творчість Кларісе Ліспектор – відомої сучасної бразильської письменниці, автора численних прозових творів (романів, оповідань, літературознавчих розвідок, перекладів) досі в Україні не знайшла належного поцінування як з боку читачів, так і літературознавців та критиків. Лише у 2014 році за сприяння Посольства Бразилії в Україні відбулася Перша всеукраїнська науково-практична конференція, присвячена творчості Кларісе Ліспектор, на якій були представлені зразки перекладів окремих творів письменниці українською мовою.

Автори цієї статті були першими, хто підготував і презентував на конференції власний переклад новели «Любов» (*“Amor”*), оскільки жодної офіційної україномовної версії цього твору не було виявлено. Зауважимо, що у процесі роботи ми скористалися можливостями комп'ютерного перекладу, а далі співпрацювали з перекладачами-носіями португальської мови. Це дозволило нам отримати максимально наближений до оригіналу переклад тексту, що і послужив відправним матеріалом для вивчення зазначеної проблеми.

Актуальні дослідження художнього тексту передбачають з'ясування набору технологій, стратегій, інтерпретації з культурними та смисловими конструктами, які улягають у широке поняття стилю письменника, однією з вагомих складових якого є мовна особистість, що проявляється через сукупність різноманітних прийомів та засобів художнього впливу на читача літературного твору [2]. Наша увага була зосереджена на таких лінгвостилістичних засобах, як інтимізація, що досягається специфічним добром синонімічних лексем та конструкцій, особливим розташуванням порядку слів та прийому інтроспекції – засобу проникнення у внутрішній світ наратора або головного героя.

Особливим засобом, до якого вдається Кларісе Ліспектор у своїй новелі «Любов» (*“Amor”*) [7], є *інтимізація*, завдяки якій створюється атмосфера довірливого спілкування автора з читачем. З цією метою письменниця активно використовує прийом смислової амбівалентності, суть якого полягає у тенденції протинаправленості висловлюваних суджень, роздумів, розмірковувань, використання так званого заперечення одночасно із ствердженням:

Оглядала чисті меблі, і серце поволі стискалося з переляку. Та в її житті не було місця для почуття ніжності до свого переляку – вона видаляла його з тією ж вправністю, якою виконувала хатню роботу. Часом виходила за покупками або відносила що-небудь у майстерню, хвилюючись за своїми домашніми у час їхньої відсутності. Коли поверталася, день добігав кінця, діти приходили зі школи, вимагаючи уваги до себе.

Olhando os móveis limpos, seu coração se apertava um pouco em espanto. Mas na sua vida não havia lugar para que sentisse ternura pelo seu espanto – ela o abafava com a mesma habilidade que as lidas em casa lhe haviam transmitido. Saía então para fazer compras ou levar objetos para concertar, cuidando do lar e da família, revelia deles. Quando voltasse era o fim da tarde e as crianças vindas do colégio exigiam-na.

Як бачимо, український варіант зберігає особливі типи значень і смислів мови оригіналу, що характеризуються пластичністю та мінливістю. Автор надає право читачеві на індивідуальне сприйняття змісту зображуваного, не ускладнюючи його авторськими коментарями, які б нав'язували читачеві інакше розуміння реалій зображуваного.

Досить продуктивно письменниця використовує так званий прийом *зовнішнього бачення* того, що зображено або описано у тексті. Це може бути опис події, портретна характеристика, опис емоційних станів, наприклад:

Vin жував жуїку в п'їтьмі. Без стражданнн, з відкритими очима.

Ele mascava goma na escuridão. Sem sofrimento, com os olhos abertos.

Вираз обличчя, невластивий її, знову з'явився, невпевнений, невиразний.

Uma expressão de rosto, ha muito não usada, ressuscitava-lhe com dificuldade.

Увесь Сад був засіяний миттевостями, трохи метушливими наприкінці дня.

Todo o Jardim triturado pelos instantes já mais apressados da tarde.

Чималу роль у відтворенні внутрішнього світу героїні Кларісе Ліспектор відводить такому прийому, як використання однорідності:

Усе було дивним, надто солодким, надто великим.

Todo era estranho, suave demais, grande demais.

Автор вдало використовує цей прийом, поєднуючи його із специфічною локалізацією конструкції здебільшого у постпозиції фрази. Завдяки цьому досягається ефект концентрації уваги на потрібному смисловому ядрі, твориться довірливий фон подання інформації про внутрішній стан героїні, її емоційне налаштування та психофізичні кондиції.

Доволі яскравими постають *конструкції з порівняльними зворотами*, у яких письменниця постає новатором у пошуках асоціацій:

На деревах висіли фрукти, чорні, солодкі, як мед. На землі лежали кісточки, сухі, пописані звивинами, як маленькі підгнилі мізки.

Nas árvores as frutas eram pretas, doces como mel. Havia no chão caroços secos cheios de circunvoluções, como pequenos cerebros apodrecidos.

Героїня новели Кларісе Ліспектор – Ана постає перед читачем людиною з тонким внутрішнім світом, який комунікує з нею через прийоми персоналізації:

Ta вітер, що бився у фіранках...

Mas o vento batendo nas cortinas

Дерева, які вона посадила, сміялися з неї.

Árvores que plantara riam dela

Великі ножиці скреготали по тканині...

Grande tesoura dando estalidos na fazenda

Мовна особистість Кларісе Ліспектор яскраво проявляється завдяки використанню такого прийому, як *інтроспекція*, суть якого полягає у відображенні внутрішнього ментального емоційного і фізичного стану персонажу, що фіксується ним самим. Спостереження за використанням цього явища дозволяє нам глибше проникнути у внутрішній світ автора, з'ясувати його взаємини з героєм твору, глибше зрозуміти його ставлення до дійсності. Це можемо спостерігати на прикладі наступного внутрішнього монологу героїні:

Діти в Ани були гарні, щось у них було справжнє і повноцінне. Росли, купалися, вимагали до себе, бешкетники, уваги, щораз більшої. Кухня була все ж просторою, злополучна плита щораз пахла. У квартирі було жарко, за неї потроху сплачували. Та вітер, що бився у фіранках, які вона сама підрізала, нагадував, що коли захотіти, – можна зупинитися і завмерти, дивлячись на спокійний горизонт.

Os filhos de Ana eram bons, uma coisa verdadeira e sumarenta. Cresciam, tomavam banho, exigiam para si, malcriados, instantes cada vez mais completos. A cosinha era enfim espaçosa, o fogo enguiçado dava estouros. O calor era forte no apartamento que estavam aos poucos pagando. Mas o vento batendo nas cortinas que ela mesma cortava lembrava-lhe que se quisesse podia parar e enxugar a testa, olhando o calmo horizonte.

Таким чином ми розуміємо, що героїня фіксує враження від оточуючих реалій, від спогадів, відчуттів. Це дозволяє глибше зрозуміти суть тексту, мотивацію вчинків персонажів, пластику їхніх настроїв та вчинків.

Історія Ани, головної героїні новели «Любов», завершується описом відображення жінки у дзеркалі. Для автора дзеркало – це єдиний штучно створений матеріал, який жінкою сприймається природно. Адже якщо людина, яка дивиться у дзеркало, здатна бачити його, не бачачи себе, вона розуміє, що сутність глибини люстра – у його порожнечі. І саме у такі хвилини, стоячи перед дзеркалом, жінка усвідомлює глибинну таємничість свого фемінінного ества.

Надзвичайна проникливість, чуттєвість та інтуїтивна філософічність дискурсу Кларісе Ліспектор говорить про те, що автору-жінці підсвідомо легше достеменно правдиво відтворити певну емоцію, яку відчуває саме жінка. Опис дій персонажів не підвладний ні релігійним, ні моральним канонам, він – за межею добра і зла. Тому насичена, психологічно напружена атмосфера новели Кларісе Ліспектор «Любов» («*Amor*») наближує досліджуваний художній текст до високої поезії буття та істинного призначення жінки у суспільстві.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження дозволяє нам дійти висновків про те, що аналізований текст становить собою яскравий зразок відображення мовної особистості такими засобами конструювання самоідентичності, як смислова амбівалентність, метафоризація, інтроспекція та комунікативна модальність. Убачаємо перспективи подальших досліджень творчості Кларісе Ліспектор у вивченні особливостей засобів впливу на адресата у мові оригіналу і передачі їх мовою перекладу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Виноградов В. С. Лексические вопросы перевода художественной прозы / В. С. Виноградов. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1978. – 172 с.
2. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М. : Наука, 1987. – 264 с.
3. Коптілов В. Теорія і практика перекладу / В. Коптілов. – К. : Юніверс, 2003. – 165 с.
4. Мартинюк В. А. Проблема жіночої суб'єктивності у художньому дискурсі Кларісе Ліспектор [Текст] / В. А. Мартинюк, В. Є. Бузинська // Молодий вчений. – 2015. – №2. : Режим доступу : <http://molodyvchenu.in.ua/ua/archive/17/>
5. Привалова И. В. Лингвистическая перспектива исследования этнокультурной специфики языкового сознания / И. В. Привалова // Слово и текст: психолингвистический подход: Сб. науч. тр. / Под общ. ред. А.А. Залевской. – Тверь : Твер. гос. ун-т, 2004. – Вып. 2. – С. 124-131.
6. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / С. Г. Тер-Минасова – М. : Слово / Slovo, 2000. – 624 с.
7. Lispector C. "Amor", Laços de Família / Clarice Lispector. – Доступ до джерела : http://www.releituras.com/clispector_menu.asp – Заголовок з екрану.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Валентина Бузинська – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри документознавства та філологічних дисциплін Буковинського державного фінансово-економічного університету, м. Чернівці.

Наукові інтереси: текстологія, інтерлінгвальні паралелі.

Веронія Мартинюк – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри сучасних європейських мов Буковинського державного фінансово-економічного університету, м. Чернівці.

Наукові інтереси: лінгвокультурні і кроскультурні проблеми перекладу.

УДК 81 – 81:3/881.111(73)/82 – 312.6:82-98

ЛІНГВОСЕМІОТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МІФОЛОРНО-АВТОРСЬКОГО ОБРАЗУ ЯК ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖУ “ВИТЯЗЬ НА РОЗПУТТІ”

Світлана ВОЛКОВА (Херсон, Україна)

У статті виявлено новий тип художніх образів, а саме, міфолорно-авторські художні образи. Надано лінгвістичне визначення міфолорно-авторським образам в художніх прозових текстах. На матеріалі прозових текстів амеріндіанських письменників проаналізовано лінгвосеміотичні особливості міфолорно-авторських образів, що маніфестують етнокультурний типаж “витязь на розпутті”.

Ключові слова: художній образ, міфолорно-авторський образ, етнокультурний типаж, лінгвосеміотичні особливості.

The article reveals the problem of singling out new type of literary images. It is singled out mythologic and literary images and given its definition. The article focuses on linguistic and semiotic features of mythologic and literary images as ethnocultural type “the knight at the crossroads” in novels written by American Indian writers.

Key words: literary image, mythologic and literary image, ethnocultural type, linguistic features, semiotic features.

Постановка проблеми. Образ як продукт сприйняття і розуміння світу є категорією свідомості [1: 152]. У процесі мовленнєво-розумового переосмислення він стає художнім образом, який вступає в нові асоціативні відносини, необхідні для мовленнєвого моделювання того чи іншого феномену національної культури, для формування етнокультурної картини світу у вигляді образних уявлень. Типове уявлення про художній образ є комплементарним класичній теорії відображення, згідно з якою вважається правильним називати образом будь-яку форму відтворення світу-космосу в свідомості людини, тобто образ є формою відображення суб'єктом об'єкта, ураховуючи і поняття, і відчуття, і уявлення [7:10].

Метою нашого дослідження ставимо визначити типологію художніх образів-персонажів у творах американських письменників індіанського походження (амеріндіанських письменників) кінця ХХ – початку ХХІ століття і схарактеризувати їх лінгвістичні особливості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Художнє відображення інтересів, поглядів і уявлень цілого покоління юнаків, представників автохтонного населення США, носіїв етнокультурних традицій, втілено в образах творів видатних письменників Навара Скотта Момадея, Леслі Мармон Сілко, Лінди Хоган та інш. Створенням певної системи образів